Yapay Zeka Stratejisi ve Kültürel Kodlar

Yapay zeka stratejisi ve kültürel kodlar adlı bu çalışmada yapay zeka, günümüzde sadece bir teknoloji olmanın ötesine geçerek ulusal egemenlik, ekonomik rekabet ve kültürel kimliğin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Hazırlanan raporlar, yapay zekanın Türkiye için stratejik önemini, küresel dinamikler içindeki yerini ve potansiyelini harekete geçirecek bir yol haritasını ele almaktadır.

Bu makaleyi Spotify'da sesli olarak dinlemek için podcast'ine bu linkten ulaşabilirsiniz.

1.1 Yapay Zekanın Stratejik Önemi ve Türkiye İçin Anlamı:

1.1.1 Dijital Egemenlik ve Kültürel Kimlik

Yapay zeka, "kod satırlarının çok ötesine" geçmiş, hayatımızın her alanına girmiştir. Bu dönüşüm, ülkeler için hem benzersiz fırsatlar sunmakta hem de stratejik zorunluluklar doğurmaktadır. Türkiye için yapay zeka, dijital egemenlik, veri mahremiyeti, sektörel büyüme alanları ve uluslararası işbirliği olanakları üzerine odaklanarak ele alınmalıdır. Başarı için, dijital egemenliği merkeze alan, kendi kültürel kodlarına saygılı teknolojiler üreten ve akılcı stratejik uluslararası işbirliklerine dayalı bütüncül bir yaklaşım benimsemek esastır.

Bu makaleyi Youtube'da görüntülü olarak izlemek için videosuna bu linkten ulaşabilirsiniz.

1.1.2 Küresel Rekabet ve Kültürel Hegemonya Riski

Küresel yapay zeka geliştirme süreçleri, teknik olmaktan ziyade belirli kültürel ve jeopolitik güç merkezleri tarafından şekillendirilen stratejik bir arenadır. Büyük dil modelleri (LLM) her ne kadar çok dilli yeteneklere sahip olsalar da **temel olarak belirli kültürel kodlar üzerine inşa edilmişlerdir**. Modellerin ezici bir çoğunlukla İngilizce veriler ve Amerikan kültürel bağlamı içinde eğitilmesi, onların iletişim tarzını ve değer yargılarını derinden etkilemektedir. Örneğin, Amerikan kültüründeki "doğrudanlık" (directness) kavramı, Türk kültüründeki daha dolaylı iletişim alışkanlıklarıyla çelişebilir. Bu durum, modelin Türkçe yetkinliğinin kültürel uyum anlamına gelmediğinin somut bir göstergesidir. Bu teknolojilerin yaygınlaşmasıyla, **farkında olmadan başka bir kültüre ait düşünce kalıplarını ve iletişim biçimlerini benimseme riski ortaya çıkmaktadır**. Bu risk, küresel yapay zeka sahnesini şekillendiren "Amerika-Çin eksenindeki" rekabetle birleştiğinde, Türkiye'nin bu rekabetin "izleyicisi olma durumunda" kalma tehlikesini doğurmaktadır. Bu pasif konum, teknolojik bağımlılığın ötesinde, ekonomik ve kültürel egemenlik kaybını da beraberinde getirebilir.

1.2 Türkiye'nin Yapay Zeka Stratejisinin Temelleri:

1.2.1 Dijital Egemenlik ve Veri Mahremiyeti

Türkiye'nin yapay zeka yol haritası, ulusal egemenlik ve veri güvenliği ilkeleri üzerine inşa edilmelidir; bu stratejik bir zorunluluktur. Özellikle eğitim ve sağlık gibi hassas verilerin ulusal sınırlar içinde kalması ve kontrolünün sağlanması, dijital egemenliğin temel şartıdır. "Hasta datasını buluta çıkaramıyoruz tabii ki, iyi ki de çıkaramıyoruz" ifadesi, veri mahremiyetine verilen önemi ve yerli çözümlerin vazgeçilmezliğini vurgular.

1.2.2 Ulusal Dil Modeli Geliştirme

Türkiye'nin kendi dil ve kültürüne özgü büyük dil modelleri geliştirmesi, "dijital bağımsızlık" ve "ulusal egemenlik" açısından kritik bir adımdır. Bu çaba, yalnızca teknik bir yetkinlik göstergesi değil, aynı zamanda kültürel kodlarımızı ve ulusal önceliklerimizi yansıtan teknolojiler üretebilme iradesinin bir sembolüdür. Türkiye'de halihazırda bir savunma sanayi şirketi, özel bir banka, Türkiye'nin en büyük e-ticaret platformu ve en büyük holdingi gibi kuruluşlar kendi dil modellerini geliştirmeye başlamıştır. Bu girişimlerin modelleri küresel rakiplerinin gerisinde kalsa bile, **projelerde çalışan mühendislerin kazandığı deneyim "çok kıymetli"dir** ve kesinlikle devam ettirilmelidir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın "Türkçe hassasiyeti yüksek dil modeli üretmeyle ilgili bir çağrısı" da kamunun bu konudaki stratejik vizyonunu ve iradesini ortaya koymaktadır.

1.3 Türkiye İçin Stratejik Büyüme Alanları (Sektörel Fırsatlar):

Türkiye, yapay zekayı bir maliyet unsuru olarak değil, belirli alanlarda rekabet avantajı sağlayacak bir sıçrama tahtası olarak görmelidir. Kilit sektörler şunlardır:

- **Sağlık Hizmetleri:** Türkiye'nin hekim kalitesi ve nitelikli sağlık hizmetleri sunma potansiyeliyle öne çıktığı belirtilmektedir. Yapay zeka, hasta profili segmentasyonu, hekimler için karar destek sistemleri ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesi gibi alanlarda kullanılarak Türkiye'nin sağlık turizmindeki liderliğini pekiştirebilir. Hassas veri içeren bu gibi alanlarda, **alana özgü geliştirilmiş daha küçük ve odaklı modeller, büyük genel amaçlı modellere kıyasla daha güvenli ve verimli çözümler sunma potansiyeli taşımaktadır**.
- **Eğitim:** Genç ve dinamik nüfusuyla Türkiye için eğitim, en stratejik alanlardan biridir. Yapay zeka, K-12'den yükseköğrenime kadar kaliteyi ve fırsat eşitliğini artırma potansiyeli taşımaktadır. Matematik eğitiminde el yazısı ile çözüm analizleri veya Oxford Üniversitesi projesinde olduğu gibi karmaşık konuların interaktif öğretimi gibi yenilikçi uygulamalar eğitimde rekabetçi bir sıçrama sağlayabilir.
- **Hukuk Teknolojileri:** Hukuk eğitimi, yapay zeka ile yeniden şekillendirilebilecek önemli bir alandır. Anayasa gibi "müzakereli dokümanların" oluşum süreçlerini analiz eden dijital platformlar, öğrencilere teorik bilginin ötesinde derin bir nosyon

kazandırabilir. Hukuk gibi metin-yoğun ve kural tabanlı bir alanda, spesifik hukuki görevler için eğitilmiş küçük modeller, hem eğitimde hem de pratikte büyük bir verimlilik artışı sağlayabilir.

- **Yaratıcı Endüstriler, Turizm ve İmalat:** Türkiye'nin dizi, film ve oyun sektöründeki küresel gücü, turizmdeki potansiyeli ve imalattaki üretim kapasitesi, yapay zeka ile daha da ileriye taşınabilir. İçerik üretiminden fiyatlama optimizasyonuna ve "çevreye duyarlı üretim" yeteneklerinin geliştirilmesine kadar geniş bir yelpazede yapay zeka, bu sektörlerde kaldıraç etkisi yaratacaktır.

1.4 Geleceğe Yönelik Yol Haritası ve Eylem Adımları:

Türkiye'nin yapay zeka alanında izleyici konumundan oyuncu konumuna geçmesi için atması gereken somut ve stratejik adımlar bulunmaktadır:

1.4.1 Üniversite-Sanayi İşbirliğini Stratejik Bir Zorunluluk Haline Getirmek

Akademinin tek başına küresel teknoloji devleriyle rekabet edemeyeceği gerçeğinden hareketle, üniversite-sanayi işbirliği ulusal bir zorunluluktur. Mevcut mekanizmalar, büyük şirketlerin hesaplama gücünü ve verisini akademik birikimle birleştirecek şekilde yeniden yapılandırılmalı ve hızlandırılmalıdır.

1.4.2 Çok Yönlü Stratejik Uluslararası İttifaklar Kurmak

Türkiye'nin izolasyonist bir politika yerine "ikili bir strateji" izlemesi gerekmektedir. Bu strateji, teknoloji transferi ve ortak Ar-Ge için Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık ile stratejik ortaklıklar kurmayı; yatırım ve sektörel işbirlikleri için ise Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan gibi Körfez ülkeleriyle odaklı işbirlikleri geliştirmeyi içermelidir. Bu ortaklıkların fikri mülkiyet hakları gibi hukuki çerçeveleri en başından sağlam bir zemine oturtulmalıdır. TOGG projesindeki konsorsiyum modeli, bu tür işbirliklerinin potansiyelini göstermektedir.

1.4.3 Ulusal Yapay Zeka Okuryazarlığını Seferberlik Düzeyinde Artırmak

Yapay zeka, sadece mühendislerin değil, tüm profesyonellerin gündeminde olmalıdır. Yapay zeka okuryazarlığı çalışmaları örnek alınarak, bugünün öğrencilerini geleceğin dönüşen profesyonel hayatına hazırlayacak ulusal bir program başlatılmalıdır. Yapay zekaya adapte olanlar mesleklerini kaybetmeyecek, aksine yetkinliklerini artıracaktır.

1.4.4 Dengeli ve Odaklı Bir Teknoloji Portföyü Geliştirmek

Tüm kaynakları yalnızca büyük dil modellerine yönlendirmek yerine, dengeli bir portföy oluşturulmalıdır. "Small modellerin biraz daha ön plana çıkmasını bekliyorum" öngörüsü bu

noktada yol göstericidir. Özellikle sağlık, hukuk ve eğitim gibi spesifik ve hassas alanlarda, daha küçük, verimli ve odaklı modeller geliştirmek, hem daha az maliyetli hem de daha hızlı sonuç alınabilir bir stratejidir. Ayrıca, modellerin muhakeme (reasoning) yetenekleri henüz çok düşük seviyelerdedir ve sürekli değerlendirme (evaluation and benchmarking) gereklidir.

1.4.5 Akademiye Daha Fazla Kaynak Ayrılması

Bu işin ilmini yapan akademisyenlere ve yükseköğrenim kurumlarına daha çok kaynak ayrılmalı, teorik temel güçlendirilmelidir.

Bu yol haritası uygulanırken, “bir şey kaçırıyormuşuz hissiyatına kapılmamalıyız”. Yapay zeka bir maraton olup, panik ve aceleci adımlar yerine bilimsel temellere dayalı, sabırlı ve kararlı bir ilerleme stratejisi benimsenmelidir.

1.5 Sonuç

Raporların ortaya koyduğu bulgular, Türkiye’nin küresel yapay zeka yarışında bir izleyici olmak zorunda olmadığını açıkça göstermektedir. Aksine, genç ve dinamik nüfusu, gelişmiş girişimcilik kültürü, sağlık, yaratıcı endüstriler ve imalat gibi alanlardaki stratejik gücü ile önemli bir oyuncu olma potansiyeline sahiptir. Türkiye, bu vizyonla atılacak adımlarla yapay zeka çağında bir teknoloji tüketicisi olmaktan çıkıp, kendi kaderini tayin eden bir teknoloji üreticisi ve kural koyucusu konumuna taşınabilir.